

חג הפסח

זאגן די הגדה (ובפרט אַז ביי מצה ומרור ושתית ד' כוסות זיינען פאַראַן כו"כ פרטי דינים — מער ווי ביי שופר און מגילה; און עאכו"כ ביי לולב, וואָס די ניט-בקיאות איז בנוגע צו „נענועו או ברכתו"?)

ב. צווישן די תירוצים אויף דער שאלה הנ"ל ענטפערט מען:

בפסח זיינען אַרומגעגאַנגען בקיאים אין די הייזער פון די ניט בקיאים בכדי צו פראַווען פאַר זיי דעם סדר און זאָגן די הגדה. איז במילא בפסח גיטאָ דער חשש „שמא ילך אצל ה' בקי ללמוד": ער דאַרף ניט גיין צום בקי וואָרום דער בקי וועט קומען צו עם אין שטוב.

דער תירוצ איז אָבער גיט מובן:

א) עס זיינען געוויס פאַראַן אַזעלכע וואָס שעמען זיך אויסצוזאָגן אַז זיי זיינען עמ"הארץ וועלכע ווייסן גיט די דינים (ובפרט אַזעלכע וואָס זאָגן די הגדה וכו' קענען זיי יא), און צו די מענטשן וועלן קיין בקיאים גיט

א. אין יעדן יום-טוב זיינען דאָך פאַראַן ענינים מיוחדים, מיט וועלכע דער יו"ט טיילט זיך אויס פון אַלע אַנדערע ימים-טובים. וואָס אַזוי איז דאָס, כמובן, אויך בנוגע צום יו"ט פסח — ווי זיין קביעות זאָל גיט זיין. ובפרט אין אַזאָ יאָר (ווי בשנה זו) ווען די קביעות פון פסח איז בשבת, איז נאָך מער קענטיק, ווי פסח איז אויסגעטיילט פון אַלע אַנדערע ימים טובים, כדלהלן.

די גמרא זאָגט אַז דאָס וואָס „יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת" בלאַזט מען גיט קיין שופר איז עס, ווייל „הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיין". גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו אצל הבקי ללמוד ויעבירו ד' אמות ברה"ר. און די גמרא איז דאָרט מסיים: „והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה", אַז דאָס וואָס סוכות שחל להיות בשבת בענטשט מען גיט קיין לולב יענעם טאָג און פורים שחל להיות בשבת לייענט מען גיט די מגילה יענעם טאָג. איז עס אויך מצד דעם זעלבן טעם — שמא יעבירו.

פּרעגן אין דעם אחרונים: לפ"ז האָט דאָך לכאורה געדאַרפט אויס-קומען, אַז אויך בפסח שחל להיות בשבת האָט מען געדאַרפט גוזר זיין אַז מ'זאָל גיט עסן קיין מצה ומרור, גיט. טרינקען די ד' כוסות און גיט

(1) ר"ה כט, ב.

(2) וכ"ה גם בסוכה מב, ב. מגילה ד, ב.

(3) שוואל ומשיב מהדורא ד' ח"א ס"ה.

העמק שאלה לשאלות שאלתא סז סכ"א.

(4) רש"י סוכה שם סע"ב.

(5) העמק שאלה שם.

(6) דאה רי"ף סוף מס' פסחים. טור

או"ח סתפ"ד.

(7) עוד תירוצ בהעמק שאלה שם, שבלי ל"ה אין דרך לצאת כ"כ, ומשום הכי לא גזרו במצה וכו' שהם בלילה (וע"פ סברא זו רוצה לחדש שגם במגילה ה"י מותר בעצם לקרות בליל שבת, ועיקר הגזירה היא מצד הקריאה שביום. עיי"ש).

אבל קשה לומר כן, כי — בכדי לצאת י"ח מצה וכו' בודאי ילך לבקי גם בלילה. ובפרט שהוא ליל שימורים.

במילא אויס. אז אויב מען וועט גוור זיין די גזירה, וועט מען ביי נשים עוקר זיין די מצות לגמרי.

[ועפ"ז קען מען זאגן, אז דאס וואס אין גמרא און ראשונים שטייט ניט דער "חידוש" אז בפסח שחל בשבת איז ניטא די גזירה דרבה, איז עס דערפאר וואס מלכתחילה איז די גזירה (אויך דארט וואו די גזירה איז פאראן) בלויז באופן וואס די גזירה איז ניט עוקר די מצוה לגמרי, און דארט וואו די מצוה ווערט נעקד — איז מובן מעצמו אז דאן איז די גזירה ניטא].

אבער אויך דער תירוצ' איז ניט מובן: ווארום לפ"ז האט דאך גע' דארפט שטיין — אין שו"ע אדער עכ"פ אין אנדערע פוסקים — אז ברה"ו וסוכות שחל בשבת איז א חיוב צו לערנען די הלכות פון שופר¹¹ ודולב?

להן (הל' ת"ת שם) — הרי באם יפטרון ממצות אלו בפסח, שוב אין צריכות להן הלכות אלו עד לשנה הבאה. ויתירה מזו י"ל (גם באם ילמדו ההל' כות), דמכיון שהלימוד שלהן הוא רק בכדי לידע את המעשה, היינו שהוא טפל מעין הכשר מצוה — אין זה פוטר מהמצוה עצמה (משא"כ באנשים).

אבל צ"ע בזה. כי מזה שמברכות ברכות התורה — לפי שחיבות ללמוד מצות הצריכות להן (שו"ע אדה"ז א"ח סוסמ"ז), משמע שלימוד זה, אף שהוא רק בכדי לידע איך לקיים את המצות, הו"ע של תורה*. ולהעיר גם ממש בסוסמ"ז שם, "ובקריאת פ' התמיד הן שוות לאנשים", ושם רסמ"ח: כאילו הקריבו כו'. וראה לקושי חיד' צ' 77 ואילך.

(12) בנוגע לשופר, י"ל (בדוחק גדול

*) וכן מוכח גם ממחז"ל (טנה' נט, א) עכו"ם שנטק בתורה ה"ה ככה"ג — שזהו מצד המעלה דתורה — אף שהלימוד שלו הוא רק בשבוע מצות ידיהו, בכדי לידע איך לקיימם.

קומען. בלייבט דאך ביי זיי דער חשש אז זיי וועלן גיין בחשאי צו א בקי ללמוד?

(ב) לפ"ז קומט דאך אויס, אז אין פשטות, איז אויך דא פאראן דער חשש און מ'דארף גוור זיין, נאר מצד דעם וואס ב"ד פלעגט שיקן שלוחים כו' האט מען בפועל די גזירה ניט געדארפט. אבער אזא זאך איז דאך א חידוש — און אזא חידוש האט געדארפט שטיין אין גמרא אדער, עכ"פ, אין ראשונים. ובפועל ווערט אין ער' געז' ניט דערמאנט די קשיא און דער טעם הנ"ל, נאר אין אחרונים!

ג. נאך א תירוצ' שטייט אין אחרונים¹²:

די גזירת חכמים אז ברה"ו וסוכות שחל בשבת זאל מען ניט בלאזן קיין שופר און ניט נעמען קיין לולב, איז ניט קיין עקירה לגמרי פון מצות תקיעת שופר ונטילת לולב — היות אז אויך בשבת קען מען לערנען די הלכות פון די מצות און כל העוסק בתורת עולה כאילו¹³ הקריב עולה.

און דעריבער האט מען ניט גע' מאכט די גזירה בפסח, ווארום אין די מצות פון פסח זיינען מחוייב אויך נשים¹⁴, און וויבאלד אז נשים זיינען פטור פון תלמוד תורה¹⁵, קומט דאך

(8) חמדת ישראל (להר' מאיר דן פלאצקי) בהקדמה.

(9) מנחות ק', א. ובפרט לפי דעת רבא במנחות שם (שלא רק כאילו הקריב, אלא) ש"אין צריך לא עולה כו".

(10) פסחים מג, ב — בנוגע למצה. וראה שו"ע אדה"ז הל' פסח סתע"ב סכ"ה ש"כל המצות הנוהגות בלילה זה אין חילוק בין אנשים לנשים".

(11) קידושין כט, ב. הל' ת"ת אדה"ז ספ"א.

ואף שחיבות ללמוד הלכות הצריכות

צו לייענען די מגילה איז געווען
לאחרי ווי מ'האט גוזר געווען די
גזירה דרבה¹⁵, ובמילא איז די תקנה
פון מקרא מגילה חלכתחלה¹⁶ געווען
באופן אַז ווען פורים וועט חל זיין
בשבת, זאל מען דאן לייענען די
מגילה בחול¹⁷;

15) ברש"י (הובא לקמן בפנים. וראה
גם חשב"ץ ח"ג סי' חצור) שתקנת הקדימה
היתה מחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה.
אבל במדרש שכל טוב וירא (כב, יח):
גזרו אנשי כנסת הגדולה על השופר ועל
הלולב ועל המגילה. ולהעיר מלקוית ר"ה
גז, ג. ולהעיר מסמ"ג מ"ע רכז, שהשבות
דהנאה משום גזירה דרבה (פסחים סט, א)
היתה בימי משה.

16) וכפשוטו המשמעות דלשון הש"ס
(מגילה ה, א) "דערב שבת זמנא הוא". * ומה
שס"ל לרבי "הואל ונדחו כו'" (אף שאין
סברא לומר שחולקים בזה מתי תיקנו שלא
לקראו בשבת), י"ל שפולגתת רבי ורבנן
היא, שרבי סובר שהתקנה דמקרא מגילה
(מצד עצמה) היא שבכל שנה יקראו פורים
בי"ד ומוקפין בטי"ו, אלא שמצד גזירה דרבה
דחו (באותו זמן עצמו) תקנה זו. ורבנן
ס"ל שמצד גזירה דרבה היתה התקנה דמק'
רא מגילה, שכשיחול בשבת יקדימו את
קריאתה. וראה הערה הבאה.

17) ועפ"י תובן קושיית הש"ס (מגילה
*) ומה שמקשה שם "ערב שבת זמנא
והא שבת זמנא הוא" — יש לומר:
א) שהמקשה סבר שהא דנקט "זמנא" הוא
ע"פ לשון הכתוב (מג"א ט, כז). והרי בפסוק
שם קאי "זמנא" (משא"כ "בזמניהם" שם, ל
— ראה מגילה ב, א) רק על "שני הימים
האלה".

ב) שהמקשה סבר, שגם לדעת רבנן, מה
שמקדימין את קריאת המגילה (כשחל פורים
בשבת) הוא בדרך דחי', כמו לרבי (ורק שלא
ס"ל הטעם דהואל ונדחו כו' ידחו ליום
הכניסה", ולכן דוחין רק ליום אחד), ומשו"ז
מקשה "והא שבת זמנא הוא". ועל זה מחדש
התירצן "לאפוקי מדב"י. הא קמ"ל דערב
שבת זמנא הוא", היינו שלדעת רבנן, אי"ז
בגדר דחי', כפנים ההערה.

ד. לכאורה האט מען געקענט
פרעגן נאך א קשיא אויפן דערמאנטן
תירוצ': אויך אין מקרא מגילה זיינען
נשים מחוייב¹⁸, און פונדעסטוועגן
האט מען אויף מקרא מגילה יא גע-
מאכט די גזירה דרבה!

אין אמת'ן איז עס אבער קיין
קשיא ניט. ווייל

[נוסף לזה וואס י"ל¹⁹, אַז די מצוה

עכ"פ) שזו נעשה ע"י אמירת פסוקי שופרות.
ואף שהלשון במנחות שם הוא "כל העוסק
כו'", יצ"ל שהעוסק לאו דוקא — ראה
תענית כו, ב: בזמן שקוראין כו'. (ובפרט
שבב"י (או"ח סס"א) הביא ב' מרז"ל אלו
ביחד). וכן מוכח מזה שאומרים פרשת ה'
עולה כו' קודם התפלה מטעם כל העוסק
כו' כאילו הקריב (או"ח שם) — אף שלימוד
התורה שקודם התפלה אינו בדרך התעט'
קות *.

ועפ"ז יומתק מה שאדה"ז (במהדו"ב סו'
ס"א) מוסיף שדרשת כל העוסק כו' היא
ע"פ זאת התורה לעולה גו' (דלכאורה, למאי
נפקמי) — שהוא לתרץ ולהכריח ש"עוסק"
לאו דוקא, כ"א שתהי' "התורה לעולה".
— ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"א.

13) מגילה ה, א. או"ח ר"ס תרפט.
14) ראה טורי אבן (מגילה ה, א), שלד'
עת רב יוסף (ד, ב) שהטעם דאין קוראין
מגילה בשבת הוא "מפני שעניניהם של עניים
כו'", מוכרח לומר שכן היתה התקנה מי
לכתחלה. כי מטעם ש"עניהם כו'" לא היו
רבנן בתראי יכולין לבטל זמן מקרא מגי'
לה שציוו חכמים שלפניהם. עיי"ש. ועפ"ז
י"ל, שכה"ג גם לדעת רבה (ודלא כמ"ש
בטריא שם), כי דוחק לומר * שרבה ור"י
חולקים בזמן תקנת הקדמת קריאת המגילה.

י' ולהעיר שעיקר זמן ת"ת (עיי' בשו"ע אדה"ז
או"ח ר"ס קנה) ומעלת לימוד התורה הוא לאחר
התפלה, כידוע בענין שתהא תפלת' סמוכה למסתי'
(לקוית ברכה צו, ב).

י' להעיר גם ממש' התוס' (ד"ה ורב
יוסף) "דאיכא נפקותא מיהא במקדש כו'",
ואילו להטו"א הרי יש נפקותא בכל משך
זמנן עד שהיתה גזירה דרבה. — אף ש"ל,
שהתוס' נקטו נפקותא שישינה תמיד, וכיו"ב.

ניט גוזר געווען די גזירה אויף אכילת מצה (א) מצות עשה מן התורה י"י, ווייל אכילת מצה איז דאך א חיוב אויך אויף נשים, כנ"ל, און אויב מ'זאל אויך דא מאכן די גזירה, וועט מען דערמיט ביי זיי עוקר זיין לגמרי א מצות עשה מן התורה.

עס בלייבט נאך אבער שווער (כנ"ל ס"ג): דערפון וואס ס'שטייט ניט אין ערגעץ אז בר"ה ובסוכות שחל בשבת איז פאראן א חיוב צו לערנען הל' שופר ולולב, איז לכאורה מוכרח אז מצד דעם חשש "שמא יעבירונו כו" האט מען עוקר געווען א מ"ע מה"ת. היינט פארוואס האט מען ניט געמאכט די זעלבע גזירה אויך בשייכות מיט אכילת מצה וכו' בפסח שחל בשבת?

ה. וועט מען עס פארשטיין (ע"ד חסידות) בהקדים די קשיא וואס ווערט געבראכט בכמה דרושי חסידות אויף דעם וואס ר"ה שחל להיות ב' שבת אין תוקעין: ווי אזוי האבן די חו"ל דוחה געווען א מ"ע מדאורייתא צוליב דעם חשש "שמא יעבירונו כו"?

און חסידות איז פון דעם מכריח, אז בר"ה שחל להיות בשבת דארף מען צו שופר ניט אָנקומען, ווייל די ענינים וואס ווערן נמשך דורך תקיעת שופר (לאחרי חורבן בית ראשון), ווערן זיי בשבת נמשך מצד עצמו.

(21) ובמילא לא גזרו גם על שתיית די כוסות, כי אין תיקון ע"י אי שתיית די כוסות — שהרי גם אז ילך אצל הבקי ללמוד בנוגע למצה וכו'. ולחשוש להבקי במצה ואינו בקי בדי כוסות — לא שכיחא. ואדרבה, שהרי באכילת מצה ישנם כו"כ דינים ועד לפלוגתא חכמים והלל.

איז אויסער דעם: אפילו לדעת רש"י¹⁸, אז לכתחלה איז "י"ד הוקבע לפרזים" (אפילו כשחל בשבת), און די "חכמי ישראל שאחר כנסת ה' גדולה" האבן מתקן געווען אז כשחל פורים בשבת זאל מען לייענען בחול

וויבאלד מקרא מגילה איז בלויז מדרבנן, קענען במילא די חכמים עוקר זיין די מצוה לגמרי¹⁹ — וואס רום "הם אמרו והם אמרו" — משא"כ שופר ולולב, וויבאלד זיי זיינען מדאורייתא, איז אויב מען זאל ניט קענען מקיים זיין די מצות עכ"פ דורך דעם עסק בתורת שופר ולולב — וואלטן די חכמים דאס טאקע ניט עוקר געווען. און דעריבער האט מען

ד. ב) "וסבר רבי עיירות לא דחינו ליום הכניסה והתניא חל להיות בשבת . . . הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה" — דלכאורה: הרי בביריתא זו עצמה אומר "הואיל ונדחו כו'", ומיחזי תיתי לומר שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו עיירות ממקומן?

— כי מכיון שהתקנה דמקרא מגילה היתה מלכתחלה שכשחל בשבת יקראו בזמן אחר, לכן ס"ל להמשכן שכונת רבי ב"הר איל ונדחו כו' ממקומן" היא — דחי שנדחו מזמנם שבכל שנה ושנה, ומכיון שס"ל לרבי שהיכא שנדחו מזמנם שבכל שנה נדחו ליום הכניסה, לכן מקשה שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו ליום הכניסה בכדי שיהיו עיירות קודמין למקופין, כי כשיקראו שני הם באותו היום — הוא שינוי מזמנם שבכל שנה (דוגמת "נדחו ממקומן").

וע"ז מחדש התרצן "התם זמנם שבת הוא כו'", שפירוש "הואיל ונדחו כו'" הוא (לא מזמנם שבכל שנה, כ"א) מעיקר התקנה. כי לדעת רבי, התקנה מצד עצמה היא לקרא ב"י בכל שנה, ככהערה הקודמת.

(18) מגילה ה, א. (19) ובפרט שלא עקרו את המצוה לגמרי, ורק דחו אותה לזמן אחר.

(20) וכמו שמתרץ בחמדת ישראל — במפחחות והוספות בתחלתם.

דארפן חושש זיין פאַר „שמא יעבירנו“ — וואָרום דאָן וועט דאָך אויסקומען אַז דער אויבערשטער האָט איינגע- שטעלט די בריאה אין אַזאַ אופן אַז עס זאָל מוזן פעלן די מצוה פון תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת (און וויבאַלד אַז דאָס קען דאָך ניט זיין, איז בהכרח צו זאָגן אַז ס'איז ניטאָ וואָס צו חושש זיין „שמא יעבירנו“).

און פון דעם וואָס חז"ל האָבן דעם חושש יע אָנגענומען, און צוליב אים גוזר געווען אַז בר"ה שחל בשבת זאָל מען ניט תוקע זיין בשופר, איז חסידות מכריח אַז בר"ה שחל בשבת דארף מען צו תקיעת שופר ניט אָנקומען, כנ"ל.

ו. דערפון איז פאַרשטאַנדיק בנוגע לענינו — אַז דאָס וואָס בפסח שחל

(28) ולהעיר ג"כ שדוּחִים ר"ה מלחול בימי אד"ו ולא דחו מלחול בשבת (עכ"פ — בכדי שלא לדחות לפעמים לארבעה ימים [ראה שו"ת רש"י דלהלן] — במקום יום א' או ואל"ו) מפני שופר ולולב [ראה ירושלמי סוכה פ"ד סוף ה"א (ובפרט לתוס' רי"ד (מהר"ק) למגילה (ה, ב) ולמהרש"א פסחים (עא, א ד"ה ליל) דהדחי מיום א' מפני ערבה — תקנה לאחר זמן); אבל ראה תוד"ה לא (סוכה מג, ב) פרס לרש"י שו"ת סקנ"ג (ובהוצאת עהרנרייך — סוף הל' חוה"מ, שו"ת רש"י סק"ח)].

ועוד ועיקר דאנו אין לנו למסקנא אלא דברי הרמב"ם (הל' קדוש"ח פ"ו ה"ו) דהדחי חיות הם בכדי לפגוע ביום קיבוץ האמתי, ולכן גם צ"ל ג' ימים דחויים ובהפסק (יום) ביניהם. (וכדברי הלבוש או"ח סתכ"ז) בחרו בימי אד"ו — מפני ערבה מתייא וירקא.

ועפ"ז שתי השגות הראב"ד על הרמב"ם שם מתורצות זכ"ו.

הדעות בהנ"ל ושקוט וכ"ו — ראה תורה שלימה ח"ג (בא), ואכ"מ.

(29) ראה עד"ו תו"א צח, ג.

ולכאורה איז ניט מובן: ס'איז דאָך אַ כלל :: אַז „יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה“, היינט וואָס איז די קשיא „איך :: דחו“ אָדער „איך :: ה' כח ביד חכמים לעקור“ :: ?

נאָר דער ביאור אין דעם איז:

דער אויבערשטער איז שטענדיק מהוה די בריאה מאין ליש ::, און די כוונת הבריאה איז בשביל ישראל ו- בשביל התורה :: — קען במילא ניט זיין קיין מציאות אין דער בריאה (אויך ניט בקביעות הזמנים) וואָס זאָל שטערן צו תומ"צ (אַז דער מענטש זאָל ניט קענען מקיים זיין אַ מצוה וואָס ער דארף מקיים זיין — אפילו ווען ער וועט איר וועלן מקיים זיין).

און היות אַז אויך בשבת איז (לויטן ס"ד) דאָ דער חיוב פון מצות תקיעת שופר, קען דאָך ניט זיין אַז מען זאָל

(22) תוד"ה וחותרם — ברכות טז, א. ובכ"מ.

(23) רד"ה יו"ט של ר"ה דשנת תרנ"ט, תרס"ה, תש"ג. ועוד.

(24) סידור רמ, ג.

(25) בלקו"ת ר"ה ג, א ובהמשך ר"ה תרס"ו בתחלתו, הלשון הוא: „מה ראו כו' והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת כו'“. (ועפ"ז ה' אפ"ל, שהקושיא היא למה עקרו את המצוה מאלו שאין לחשוש בהן שיעבירו ד"א — בשביל ההדיוטים כו' (וע"ז שאין אומרים לאדם חטוא בשביל שיזכה חבירך)). אבל בסדור שם ועוד — אינו מכיים „והלא החשש הוא להדיוטים כו'“, ומה שמע שהקושיא היא גם על מה שביטלו את המצוה מאלו שיש עליהם חשש זה. ומ"ש בלקו"ת ובתרכ"ו, והלא החשש הוא כו' — היינו רק בכדי לחזק את הקושיא. ובהמשך ר"ה תש"ג בתחלתו, מפורש: ועוד זאת כו'.

(26) שעהיו"א בתחלתו.

(27) נסמן בלקו"ש ח"ה ע' 159 הערה 62.

פסח איז „לא הספיק להחמיץ“ — ס'איז ניטאָ קיין נתינת מקום³³ פאַר חמץ (זה היצה"ר³⁴), זיינען במילא אַלע אידן, אפילו די „הדיוטים וקלי הדעת“³⁵, אין אַ מדריגה וואָס „לא³⁶ יאונה לצדיק כל און“, און אפילו ב' ענינים ניט פון אכילה³⁷.

(משיחות ליל ב' דחה"פ ואחש"פ תשכ"ה)

בשבת האָבן די חכמים ניט גוזר גע' ווען די גזירה דרבה, איז עס מצד דעם וואָס די ענינים וועלכע ווערן נמשך דורך אכילת מצה וכו' ווערן ניט נמשך בשבת מצד עצמו. און ווי' באַלד אַז אויך בשבת דאַרף מען אָנ' קומען צו אכילת מצה וכו' — איז דערפון גופא אַ רא'י אַז דאָ איז ניטאָ וואָס צו חושש זיין „שמא יעבירונו כו'“³⁸.

דאָ זעט מען אויך דעם עילוי פון פסח (און די מצות וואָס זיינען מיט אים פאַרבונדן) לגבי אַנדערע ימים טובים (מיט זייערע מצות), אַז אין דעם יו"ט איז ניטאָ וואָס צו חושש זיין אפילו פאַר ענינים פון שוגג³⁹.

דער טעם דערויף:

אַ חטא בשוגג קומט דורך התגברות נפש הבהמית⁴⁰, און וויבאַלד אַז ב'

30) ועפ"ו תתורץ גם קושיית התוס' מגילה ד, ב ד"ה ויעבירוהו) בנוגע למילה. ולהעיר שמילה ופסח שייכים זל"ז (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 867 ואילך. מכתב כללי לפסח — תש"ל — נדפס בהגש"פ (קה"ת תשמ"ז) ושלאח"ז ע' תרכו. ועוד).

31) ואולי י"ל שג"ז שייך להענין דליל שימורים.

32) אגה"ק סו"ס כת.

33) ראה לקו"ת צו יד, א: „דאין ביכולתו להחמיץ כלל מפני עוצם הגילוי דבחי' ממה"מ שנגלה עליהם“.

ואף שגילוי זה הוא אחר חצות — הרי מבואר בלקו"ת שם דלאחר שקיבלו יש' ראל תומ"צ . . גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים אנו לקבל . . מבחי' שנגלה . . אחר חצות. עיי"ש.

34) ראה לקו"ת שם יג, ג ובהגסמ"ש.

35) לשון אדה"ז בלקו"ת (נעתק לעיל הערה 425).

36) משלי יב, כא.

37) ראה תוד"ה השתא — גיטין ז, א. וש"נ. אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 187 הערה 23.

שמיני

ראי' צו זיינעם א פירוש (צוליב דעם וואָס דער פירוש איז ניט אַזוי גלאַט טיק), זאָגט ער דעם לשון "וכן תרגם" וכיו"ב. פאַרוואָס זאָגט ער אין אונזער פסוק דעם לשון "וזהו שתרגם כו'" וואָס דערפון איז משמע אַז ער איז גאָר אויסן (ניט צו ברענגען אַ ראי' פון תרגום אונקלוס, נאָר) צו מפרש זיין דעם תרגום — און דאָס איז לגמרי ניט מובן: רש"י האָט דאָך געשריבן זיין פירוש אויף חומש און ניט אויף תרגום אונקלוס?

ד) אויף צו וויסן וואָס עס מיינט "שלך", וואָלט געווען לכאורה גענוג ווען רש"י זאָגט "השולח דגים" (און "דגים" געפינען זיך דאָך אין ים) — אַזוי ווי דער תרגום אונקלוס: פאַר-טייטשט: "ושלינונא" — צוליב וואָס דאָרף רש"י צוגעבן אַז ער איז "שו" לה" די דגים "מן הים"?

ב. נאָכדעם ווי רש"י טייטשט אָפּ דעם וואָרט "השלך", זאָגט ער וויי-טער: "כוס וינשוף" — הם צואיטוש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם. ועוד אחר דומה לו שקורין ייב"ץ".

לערנענדיק דעם פירוש פון רש"י בהשקפה ראשונה, קומט אויס, אַז די ווערטער "ועוד אחר דומה לו כו'" קומען בהמשך צום סאַמע אָנהויב פונעם פירוש "הם צואיטוש כו'" —

(4) משא"כ בתיב"ע "שלינונא מן ימא". וראה לקמן הערה 21.

א. אין פסוק "ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף": שטעלט זיך רש"י פריער אויפן וואָרט "השלך" און איז מפרש: "פירשו רבותינו: זה השולה דגים מן הים. וזהו שתרגם אונקלוס ושליונא", און נאָכדעם איז ער מפרש די אַנדערע צוויי מינים, "כוס" און "ינשוף" (כדלקמן ס"ב).

דאָרף מען פאַרשטיין:

א) אין פסוק שטייט דאָך "הכוס" פאַר "השלך" — פאַרוואָס איז רש"י משנה זייער סדר אין זיין פירוש און פאַרטייטשט דעם וואָרט "כוס" ערשט נאָך זיין פירוש אויף "השלך"?

ב) בעת רש"י זאָגט דעם אָפּ-טייטש פון די אַנדערע מיני עופות אין פרשה (אויך ביי "כוס וינשוף" וואָס אין דעם פסוק גופא) ברענגט ער ניט קיין מקור צו זיינע פירוש'ים. פאַרוואָס דוקא דאָ, ביי "השלך", שרייבט ער "פירשו רבותינו" און איז נאָך מוסיף "וזהו שתרגם אונקלוס כו'" און באַנגונגט זיך ניט בלויז מיטן זאָגן דעם פירוש אַליין: "זה השולה וכו'?"

ג) די תמי' איז נאָך גרעסער: ווען רש"י ברענגט פון תרגום אונקלוס אַ

(1) פרשתנו יא, יז.

(2) חולין סג, א

(3) ופשוט שאין לומר שמכיון שפירוש ב"כוס" בא ביחוד עם פירוש ב"ינשוף", לכן מפרש זה לאחר שמפרש "השלך" לפי ש"הינשוף" נאמר בכתוב אחר "השלך" — כי אדרבה: צריך לפרש ע"פ סדר הכתוב, ומכיון ש"הכוס" נאמר בכתוב לפני "השלך", הו"ל לרש"י לפרשו מיד (ובדרך אגב — גם פירוש "הינשוף") — לפני שיפרש "השלך".